

L'EEES UNA EXPLICACIÓ JURÍDICA PER A GENT QUE NO SAP DRET

(autor: Darko – ACME Madrid; maig de 2006)

La realitat jurídica en l'àmbit de la Unió Europea és un món complex, fins i tot per als juristes. L'existència d'una pluralitat d'òrgans (municipals, infraestats-regionals, estatals i comunitaris) amb capacitat per a dictar normes jurídiques fa que en molts casos no se sàpiga molt bé d'on vénen les lleis que se'ns apliquen i a qui hem de demanar explicacions o responsabilitats polítiques o fins i tot, en un hipotètic cas (no molt probable a dia d'avui), a qui hem de felicitar. I no obstant això per a tota activitat política és necessària una delimitació de la realitat jurídica (fins i tot per a saber on hauries de posar la bomba si la cosa es posa molt lletja) que ens permeti enfrontar amb arguments sòlids les mentides del poder establert.

Aquesta és la intenció (ja es veurà si assolida o no) del present text.

I. Què és i com funciona la Unió Europea?

La UE és el que es coneix en dret com una organització supranacional. Els estats que la componen li cedeixen una sèrie de matèries sobre les quals pot dictar normes obligatòries per a aquests estats (en això es diferenciaria d'una organització internacional com l'ONU, on els estats han de comprometre's expressament a complir cada acord que es prengui per a quedar obligats). Per tant, els organismes estatals perden part del seu poder sobirà, que passa a la Unió. Hi ha àrees senceres en les quals els parlaments nacionals no poden entrar per estar aquestes competències cedides a la UE.

Per a saber com opera la Unió ens hem de remetre al Tractat de Niça de 2001. Aquest tractat modifica els anteriors (Maastrich, Amsterdam) i és la norma aplicable en aquest moment, una vegada paralitzat el procés d'aprovació de la mal cridada Constitució Europea després del NO en els referèndums dels estats francès i holandès.

Es podria entrar a valorar les referències entre la UE i la Comunitat Europea, les diferents formes de funcionament o els àmbits que toca cadascuna, però això estendria l'explicació més enllà del que pretenem. El més destacable seria com queda el conjunt d'institucions comunitàries:

1r. El Consell Europeu (no confondre amb el Consell d'Europa, una organització internacional aliena a la Unió Europea i de la qual depèn el Tribunal Europeu de Drets Humans de Estrasburg), format pels Caps d'Estat i de Govern dels països membres. Les seves competències consisteixen bàsicament en la redacció de declaracions polítiques generals i la coordinació, però no té capacitat executiva, és a dir i per a entendre'ns, és

més un òrgan representatiu que un òrgan que decideixi les polítiques a aplicar en el dia a dia.

2n. El Consell de Ministres, format per representants amb rang de ministres dels governs dels estats membres. És l'òrgan més poderós. Té la major part de la capacitat normativa, és a dir, és qui elabora les normes obligatòries a la Unió. No té una composició permanent, depenent del tema que es tracti acudirán a ell uns o altres ministres (per exemple només els d'economia quan es parla del pressupost), encara que els estats designen un representant permanent (en el cas de l'estat espanyol el Secretari d'Estat de Relacions amb les Comunitats Europees). Pren les seves decisions per majoria, en alguns casos qualificada, i el vot de cada estat té més o menys pes segons (en teoria, ja que al final és un joc de poder econòmic i militar) la seva població.

3r. El Parlament Europeu, compost per representants triats pel poble en eleccions lliures, directes i secretes (continguin el riure, siusplau). La seva competència és molt escassa, encara que se suposa que crea normes jurídiques juntament amb el Consell de Ministres.

4t. La Comissió Europea, el president de la qual és proposat pel consell de Ministres i votat (sense excessiva discussió ni problemes estalvi en el cas de Durao Barroso, que malgrat tot va sortir triat) pel parlament.

El president nomenarà un grup de comissaris que compliran més o menys les funcions d'un govern estatal (amb molts matisos): proposar al Consell de Ministres i al Parlament els projectes de normes jurídiques i vetllar pel compliment d'aquestes normes, podent dictar instruccions obligatòries perquè s'apliquin. En la realitat funciona per comitès que estan plens de lobbies dels poders econòmics i que vinculen la política de la Unió. I això ni tan sols s'oculta, ho criden: "estar en contacte amb la societat europea". Segons sembla la societat són únicament la grans corporacions.

Es podria destacar també al Tribunal de Justícia de Luxemburg (l'òrgan superior del poder judicial de la Unió, completament controlat pels governs, que dicten fins i tot el seu reglament de funcionament intern, cosa que no succeeix amb cap Tribunal Suprem estatal), al Banc Central Europeu (que controla la política monetària mancant completament de control democràtic i que té com únic objectiu el control dels preus, sense que hagi de vetllar per l'ocupació o el benestar) o el Tribunal de la Competència (encarregat de desregular els mercats).

La Unió en l'àmbit de les seves competències, dicta dos tipus de normes obligatòries:

- Els reglaments, d'aplicació directa en els països membres des del moment de la seva elaboració, que es col·locaran per sobre de les lleis estatals que els contradiguin.

- Les directives, que para ser aplicades necessiten que els estats dictin una llei estatal que els desenvolupi, com la famosa directiva Bolkestein.

Així doncs el panorama és bastant ombrívol (hagués estat molt pitjor d'aprovar-se la "Constitució" Europea). Organismes que dicten normes imperatives en matèries de vital importància i que ho fan d'esquena al poble, que en general ni s'assabenta i en el millor dels casos, quan sap el que s'està coent, poc pot fer per a oposar-se en l'àmbit jurídic formal i no li queda més que llançar-se a la mobilització i la pressió popular (que per altra banda sempre ha estat la principal arma en mans del poble).

I que ningú us enganyi parlant-los de la figura més inútil i inoperant del panorama europeu (només superat pels Borbó): el famós Defensor del Poble Europeu. Doncs aquesta gent és la qual vol regular la universitat. Però com pot fer-ho?

II. La Unió Europea i l'educació universitària: el procés de Bolonya.

L'article 2, del Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea fixa quins seran els principis del procés d'integració europea. Si apartem la palla, és a dir, la retòrica barata, no ens serà molt difícil albirar quin és l'objectiu: la consecució d'un enorme mercat desregulat. La unió pot fer el que li sembli per a assolir aquest objectiu i tot (les polítiques d'ocupació, les prestacions socials, la inversió militar, etc.) aniran encaminades cap a allí. Costi el que costi.

Òbviament, per a aquest gran mercat és necessària mà d'obra. I no qualsevol mà d'obra. Segons l'article 125 de dita tractada (reproduït gairebé textualment en el text de la "Constitució Europea"), ha de ser: "formada i adaptable, amb mercats laborals amb capacitat de resposta al canvi econòmic". Aquesta és una proposició perillosíssima. Es fixa, com principi rector de les polítiques d'ocupació de la Unió, la prohibició de l'estabilitat. Tot treballador ha de ser acomiadable si el mercat ho requereix, ha de poder ser contractat per hores si és necessari, però, òbviament, no se li poden donar drets que distorsionin el funcionament del mercat. Aquest tipus de mà d'obra no neix del no-res. És necessari que el sistema educatiu la generi, des de les edats més primerenques, passant per l'institut fins a l'àmbit universitari.

La Unió havia d'entrar a ganivet en la universitat per a aconseguir ser el gegant econòmic que pretén ser, però com fer-lo? Els tractats no li atribueixen a la UE competència en matèria d'ensenyament universitari, és a dir, no es poden dictar normes obligatòries (ni directives ni reglaments) que afectin a l'organització de l'educació superior. L'article 149 parla de la necessitat de fomentar la cooperació dels estats membres en aquesta matèria, però, en tot moment, són els estats els que legislen i els quals determinen la forma que adopta la universitat. De fet, el propi article 149.4 exclou

expressament que el Consell de Ministres pugui harmonitzar les polítiques en educació (circumstància imposada pel Regne Unit, gelós del seu sistema universitari i que considerava que la ingerència de la UE en aquest àmbit només podia perjudicar-lo). Com a molt el Consell pot fer "recomanacions" no obligatòries. Així doncs tota convergència ha de portar-se a terme per mitjà de declaracions al marge de les institucions europees.

Les declaracions són acords internacionals els signants dels quals exposen al món que es comprometen a portar a terme una determinada actuació, però són molt diferents dels tractats. Aquests últims són molt més llargs, precisos i s'aplicaran directament en els estats que els signin des del moment de la seva elaboració (per exemple, el Tractat de No Proliferació d'Armes Nuclears o el propi Tractat de Niça), mentre que les declaracions necessiten, per a ser aplicades, d'un desenvolupament legislatiu en cada estat, el marge del qual de maniobra és molt major (com en la Declaració Universal dels Drets Humans o en la pròpia Declaració de Bolonya).

Abans d'entrar a enumerar les declaracions del EEES, és important ressenyar que l'harmonització dels ensenyaments universitaris no és un fenomen nou. Ja el 1956, el Consell d'Europa (recordem, gens que veure amb la Unió Europea) comença a intentar afavorir la mobilitat dels estudiants europeus amb el Conveni Europeu d'equivalència dels períodes universitaris. El gran gir es donarà a finals dels 90, quan, ja constituïda la UE, aquesta s'apropia del projecte sense que ningú se n'adoni i ho posa al servei dels seus objectius econòmics, subordinant, de passada, en aquesta matèria als estats que participaven en l'harmonització, però no estan, ni pretenen estar, en la UE.

Doncs bé, tres són els textos dels quals ha sorgit el EEES, en aquestes reunions de representants estatals: el Conveni de Lisboa en 1997 (aquest, com Conveni que és, d'un rang legal major, que asseu les bases per als següents), la declaració de la Sorbona en 1998 i definitivament, la versió més depurada i perfeccionada, incloent de les altres dues: la ja coneguda per tots: La Declaració de Bolonya de 1999. Tots els textos emesos després (Praga, Salamanca, Berlín i Bergen) no tenen el rang de declaracions, són simples comunicats, sorgits, en la majoria dels casos, d'informes de la comissió creada a partir de Bolonya, per a vigilar com està portant a terme cada país l'exposat en la Declaració de Bolonya. En aquest procés estan inclosos vint-i-nou països (els quals van signar la Declaració), els vint-i-cinc de la UE, dos aspirants a membres que haurien de guanyar-se aquesta condició (Romania i Bulgària) i altres dos aliats al procés d'integració comunitària (Suïssa i Noruega).

El procés es va iniciar el 1999, i finalitzarà, de complir-se el calendari fixat, el 2010. Durant aquest període tots els organismes amb competència en matèria d'universitat (que típicament són els estats, les entitats subestatal-regionals i les pròpies universitats sobre la base de la seva presumpta autonomia fixada en els textos constitucionals)

haurien de generar normes jurídiques pròximes en el seu contingut, per d'aquesta manera poder trobar, el 2010, un sol sistema universitari europeu.

Però això no serà gens senzill. Al no dependre formalment el procés d'integració de la UE, aquesta no pot portar a terme procediment sancionador contra els estats ressagats en el compliment de Bolonya (com ja hem dit hi ha fins i tot estats que no són membres de la UE en el procés), com fa quan algun estat membre incompleix un dels tractats constitutius, un reglament o una directiva. Així doncs el caràcter obligatori de procés que teòricament durà fins al EEES es dilueix.

Això últim (que no existeixi ni pugui existir cap institució vigilant del compliment) podria arribar a ser un avantatge aprofitable per tots els grups, cada vegada més organitzats i coordinats, que de llarg a llarg d'Europa lluiten contra la privatització encoberta que suposa el EEES, de no ser per l'entusiasme que han demostrat tots els governs (tant de tendència conservadora com socialdemòcrata) al llarg del continent a integrar el sistema universitari. Això dóna una idea de la importància que té tot això per a la construcció de la Europa superpotència i el que ens juguem en la partida.

III. Quin ha de ser el contingut de la reforma?

Quan algú poc avisat agafa la Declaració de Bolonya pot endur-se una sorpresa. Es tracta d'un document de tot just quatre fulls (incloent les signatures dels representants estatals) ple de generalitats i aparentment innocu, a més de tenir un caràcter obligatori bastant suau, doncs és un compromís de comportament dels països, no una norma imperativa que els imposi alguna institució superior. Totes aquestes afirmacions són les quals qualsevol lluitador contra la mercantilització de l'educació ha de saber contestar.

En primer lloc i fixant-nos en determinades afirmacions del text que han de fer-nos saltar les alarmes: fixar com objectiu la capacitat per treballar (és a dir, la capacitat de ser usats) dels treballadors, cridar l'atenció sobre la necessitat d'un sistema competitiu amb la resta del món (concepte mercantil associat a la reducció de costos), o l'adaptabilitat de la universitat als canvis socials (entesos com ho duen fent els nostres governants diverses dècades, és a dir, les fluctuacions del mercat). Encara així les tres pàgines resulten totalment insuficients a l'hora de realitzar una reforma a fons de tot un sistema educatiu (més enllà de saber que les titulacions es dividiran en graus i postgraus o que s'implantarà el ECTS).

Les institucions europees recorren, quan passa això, a una curiosa tàctica: seguir les recomanacions d'experts presumptament independents, però triats *ad hoc* tenint sempre en compte quins són les seves postures, per a d'aquesta manera saber què és el que van a recomanar. Això (que es va fer, per exemple amb la Convenció d'experts que va redactar l'esborrany de la "Constitució" Europea a les ordres de Valéry Giscard d'Estaing) proporciona als governants una coartada perfecta: són els experts els quals

determinen el que cal fer. Aquest cant a la tecnocràcia (atès que els portats i duts experts manquen per complet de legitimació democràtica alguna) és senzillament desmuntable pel que ja s'ha dit, són directament triats pel poder polític, la seva independència és un mite, altre més dels mites de la democràcia burgesa.

Així doncs, després de la Declaració i al ferum d'aquesta sorgeixen, en tota Europa, comissions d'experts que busquen desentranyar la problemàtica de la universitat actual i plantejar una solució. A l'estat espanyol Josep Maria Bricall, catedràtic d'Economia Política de la Universitat de Barcelona i home proper al PSOE es posa al capdavant del grup de redactors de l'Informe Universitat 2000, per encàrrec del govern del Pàg. Les seves conclusions, sobre les quals caldria dir molt més, poden resumir-se en:

1r. És necessari adaptar l'ensenyament universitari a la realitat social per a permetre que els estudiants graduats siguin útils per als empresaris en el mercat de treball. Això suposa una selecció de les carreres que han de continuar i quins han de transformar-se o desaparèixer, sempre en favor del mercat.

2n. Per a aconseguir això, és necessari que la societat (feta carn en l'empresa privada) prengui part en els òrgans de decisió de la Universitat, que fins a llavors hauria estat, segons l'Informe, contemplat-se el seu propi melic.

3r. Cal descarregar a les arques públiques del finançament dels estudis universitaris (en el marc general del cridat Pacte per l'Estabilitat i Creixement de la UE, que preveu una reducció general de la despesa pública). El model òptim a implantar a poc a poc és el dels crèdits d'estudi a retornar una vegada l'alumne acabi la seva carrera, el mateix que s'aplica als Estats Units. Segons Bricall (donat suport per altres significats pensadors de l'economia de l'educació com l'actual ministra Mª Jesús Sansegundo) això augmentaria els incentius dels alumnes a l'hora de preparar-se doncs se'ls imposarà l'obligació d'haver de retornar una quantitat de diners. Per descomptat també els hipotecarà durant molts anys a la banca privada, però això sembla que a Bricall tant li fa.

4t. L'estat espanyol ha de ser pioner en la implantació del crèdit ECTS i el sistema de graus-postgraus. Així doncs veiem que moltes de les generalitats de Bolonya es van concretant i especificant, sempre d'acord als criteris de l'Agenda de Lisboa. El procés del EEES va prenent un contorn més definit i ja es pot començar a pensar a abordar una gran reforma. Aquest informe, evidentment, no genera cap obligació per als legisladors estatals, però les seves conclusions són donades suport pel PP i el PSOE, amb una cançoneta repetitiva: "És necessari adaptar la universitat al segle XXI". I així la universitat tal com la coneixíem va començar a canviar.

IV L'EEES a l'Estat Espanyol i la LOU

Segons l'article 27 de la Constitució Espanyola, l'educació és un dret fonamental.

Quines conseqüències té això?

a) Si es vol reformar qualsevol aspecte dels assenyalats en la Constitució sobre ell, serà necessari recórrer al procediment agreujat de reforma, que inclou la convocatòria d'un referèndum vinculant.

b) Si els poders públics atempten contra aquest dret es pot iniciar un procediment preferent davant els tribunals de justícia (és a dir aquests casos es resoldran abans dels altres) i es pot arribar fins i tot a sol·licitar l'actuació del Tribunal Constitucional mitjançant la interposició d'un recurs d'empara.

c) Les lleis que desenvolupin aquest dret no poden ser ordinàries, és necessari que adoptin la forma de Llei Orgànica, que té com principal diferència que requereix de la majoria absoluta dels vots del Parlament per a ser aprovada, derogada o substituïda (mentre que per a la llei ordinària és vàlida la majoria simple).

És necessari no perdre de vista aquestes circumstàncies quan es pretén abordar jurídicament qualsevol problema relacionat amb l'educació en l'estat espanyol. Per molt que en molts ocasions els límits al poder que presumptament imposa la condició de dret fonamental siguin més formals que reals, sempre poden servir com argument per a desemmascarar les mentides i arbitrietats del poder establert.

El sis de desembre de 2001, el govern del PP, aprofitant de la majoria absoluta de la qual gaudia en el Congrés dels Diputats (recordem, necessària per a aprovar una Llei Orgànica), comença la implantació real en l'estat espanyol del procés de Convergència Europea en Universitats, segons els postulats afirmats en la Declaració de Bolonya (signada pel govern espanyol del PP quan la seva ministra d'educació era la mai bé ponderada Esperanza Aguirre) i concretats en l'Informe Bricall: és la data de promulgació de la LOU.

Abans d'entrar en el seu contingut (la qual cosa es farà de forma molt succinta, ja que l'objectiu del present text és més aviat comprendre l'armadura jurídica que presenta el EEES) cal tenir en compte diverses coses:

1r. La LOU no és altra cosa que l'aplicació pràctica del determinat a Bolonya, la lluita de fa uns anys contra la LOU i els arguments esgrimits en la mateixa són idèntics al que ens vam enfrontar avui. La contestació no és nova, simplement ha sofert un període de refredament i ara reneix.

2n. Pel ja ressenyat anteriorment, les lleis estatals són l'instrument necessari (atès que la UE no té competència en educació i ni tan sols pot encapçalar formalment el procés) per

a portar a terme la Convergència Europea. Això és un arma de doble fil per als qui ens enfrontem a ella: d'una banda el procés és més ardu i complex que el qual resultaria de la promulgació d'una simple directiva harmonitzadora d'universitats (cosa que podem aprofitar) i per un altre està ple d'ambigüitats i indefinicions (cosa que ens pot estorbar).

Anem a intentar ara destacar els punts que en la LOU estan més relacionats amb el procés de Bolonya.

D'una banda s'augmenten les competències dels Consells Socials la composició interna dels quals concreta es deixa a una llei autonòmica (no podem perdre de vista que les CCAA també tenen competències en educació superior, el que complica el panorama). Aquest òrgan, en el qual està representada la societat per mitjà de l'empresa privada ha d'aprovar el pressupost de la universitat i supervisar qualsevol tipus d'activitat econòmica dels centres d'ensenyament superior (per exemple quant diners destinem al departament de filosofia i quant als projectes d'investigació militar) a part de promoure (cito textualment l'article 14 de la llei) el finançament privat de l'activitat de la universitat. A part de tot això, tres membres del Consell Social (obligatòriament aliens a la comunitat univesitària, és a dir, representants de l'empresa privada) seran membres al mateix temps del Consell de Govern (art. 15), l'òrgan superior de la universitat.

Així veiem com el posar la universitat "al servei de la societat" (entesa com mercat) com resa la Declaració de Bolonya, comença a l'estat espanyol amb l'aprovació de la LOU. És aquesta la fórmula que ha permès que, per exemple, existeixi a dia d'avui una càtedra de Repsol a la Universitat Carlos III de Madrid (aquesta mateixa en la qual fins al moment de guanyar el PSOE les eleccions tenia, a iniciativa de l'equip rector, col·locada una pancarta de "No a la LOU" en el seu pati central) on la petrolera decideix els continguts de la docència. Tot això (la més pura universitat a la bolonyesa) no hagués estat possible sense la LOU.

Per altra banda ens trobem amb la creació de la ANECA (Agència Nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació), un organisme governamental que serveix de vigilant i que és l'encarregat de vigilar la implementació de l'EEES, sobretot en un aspecte fonamental: el professorat. Aquest organisme és l'encarregat de dictaminar quan un professor està preparat per a exercir la docència, seguint els criteris de la seva capacitat de transmetre "habilitats i tècniques". El que no se sol tenir en compte és que es tracta d'una agència política, el director de la qual és nomenat pel govern i existeix la possibilitat real que segueixi criteris polítics a l'hora d'acreditar als docents. La major i més flagrant amenaça contra l'autonomia universitària, connectada amb el propi dret a l'educació i reflectida en l'article 27 de la Constitució Espanyola (aquest precepte va fer pensar a alguns a impugnar la LOU davant el Tribunal Constitucional, per considerar que violava l'article 27).

Finalment i més important (notant-se que ometem moltíssimes coses i que cal aprofundir molt més en aquest tema) ens enfrontem al Títol XIII de la LOU, cridat literalment "L'Espai Europeu d'Ensenyament Superior". Es tracta d'un títol molt breu (només tres articles), però d'un contingut enorme i clau. Intentarem desgranar els tres articles:

- Article 87: s'establix l'obligació legal per al govern, les comunitats autònomes i les universitats d'adoptar les mesures necessàries per a integrar a l'estat espanyol en el EEES. És el primer moment que els poders públics estan obligats jurídicament a implementar el contingut de la Declaració de Bolonya. Fins a aquest moment no es tractava més que d'una intenció manifestada però a dia d'avui, i només per l'existència de l'article 87, qualsevol universitat que es negués a aplicar la Declaració de Bolonya podria ser reclamada judicialment i obligada a tornar a la cleda.

- Article 88: s'autoritza al Govern a prendre les mesures necessàries per a adaptar els cicles formatius al model grau-postgrau de Bolonya i implantar el ECTS. Recordem que la LOU, en la seva redacció original, segueix el sistema de diplomatura-llicenciatura, que en virtut d'aquest article el govern pot modificar unilateralment, com després veurem que ha fet. Això és greu degut al fet que mentre que per a aprovar la LOU es va necessitar la majoria absoluta del Congrés dels Diputats, per a modificar aquest punt tan crucial basta la sola voluntat del Govern. És el que en dret es denomina deslegalització, és a dir, una mica que havia de ser regulat en una llei nascuda del Congrés dels Diputats s'encomana al govern perquè redacti un reglament, el procediment del qual d'aprovació és, si cap, menys democràtic.

- Article 89: s'equipara en règim de capacitació i acreditació als professors dels països membres de la UE pel que fa a l'estat espanyol. Això no és ni tan sols d'acord amb l'esperit de Bolonya, doncs margina als quatre estats participants del EEES que no són membres de la Unió. És un botó de mostra per a veure com la UE s'intenta apropiari d'un procés que en origen no és seu i supeditar-lo als seus interessos econòmics. Así_pues/ , veiem com la LOU asseu les bases perquè Bolonya entri en les nostres vides, però sense molt soroll.

Potser l'error del moviment estudiantil que la va contestar durant la seva tramitació va ser no prestar massa atenció a la interacció dels dos fenòmens. S'atacava la llei però no la seva causa, el que li va permetre al EEES colar-se en la universitat d'amagat, allunyat del debat públic i, en molts casos, gairebé sense que ens adonéssim, més encara quan la concreció de les mesures es deixa en mans del Govern estatal, sense possibilitat que es discuteixi en el Congrés dels Diputats (i amb això no volem dir que la discussió parlamentària hagués estat fructífera per a la lluita contra la mercantilització).

V L'EEES s'expandeix.

Però abans de la LOU, ja s'havien pres mesures per a aplicar el EEES. L'estiu de 2000 una sèrie d'universitats europees es comprometen a adoptar les bases de la Declaració de Bolonya (entre elles la Carlos III de Madrid i la de Deusto), quan encara no tenien obligació jurídica de fer-ho (recordem que aquesta neix de l'aprovació de les lleis estatals, en el cas espanyol la LOU, de l'any següent. Utilitzaran la EUA (en castellà Associació Europea d'Universitats) per a expandir la proposta i fer que s'accepti per un bon nombre d'institucions d'ensenyament superior. Però, al no haver una regulació estatal en aquest moment les universitats mancaven d'un element essencial per a actuar: finançament.

Per a afrontar aquest problema la EUA li demana ajuda a la Comissió Europea emmascarant la cosa com si anés part del programa Sócrates (el qual dona les beques Erasmus). Això és molt significatiu, de nou s'intenta atorgar a les institucions comunitàries una paper del que manquen jurídicament: controlar el procés de convergència i, a més es fa des de baix, des de les pròpies universitats que semblen entusiastes defensores de la seva pèrdua d'autonomia.

Aquest és el germen del que neix el projecte Tuning (sí, com els cotxes) d'harmonització de la docència universitària al llarg del continent. Sense tenir obligació jurídica de fer-ho les universitats decideixen posicionar-se al costat del EEES sense consultar-ho a ningú (la qual cosa és, de facto, una reforma del sistema universitari allunyada de la teòrica, i cada vegada més hipotètica, sobirania popular).

Així doncs, contradient les lleis estatals, es començarà a prevaler la transmissió d'habilitats i perícies enfront del coneixement. Però no podem deixar escapar que la participació en el projecte tuning no és obligatòria, no pertany formalment al contingut de la Declaració de Bolonya ni està reflectit en les lleis estatals, és fruit, en teoria, de la voluntat de coordinar-se de les institucions universitàries.

Sense entrar a valorar en profunditat el contingut del Tuning (cosa que ja s'ha fet en altres llocs), ni la seva divisió en fases que haurien d'haver acabat el 2004, és de ressenyar la seva metodologia. Les universitats coordinadores (Deusto i Groningen) es van dirigir a la societat (de nou personificada per l'empresa privada) per a preguntar-li què esperava dels graduats i sobre la base de les seves propostes va establir el contingut de les "habilitats i perícies" a assolir. El sector privat, a més de practicar el lobbisme a la Comissió Europea, d'estar present en els Consells Socials, de signar convenis de col·laboració amb les institucions universitàries, de crear càtedres, ... (podríem seguir una estona), és consultat sobre contingut dels plans d'estudi i de la forma d'articular-los. Evidentment això últim no hagués estat possible sense tot l'anterior. Recalquem que les universitats no tenien obligació jurídica de fer gens de l'exposat en el present punt. El greu problema, previ al Tuning, és el desembarcament del sector privat en la universitat, que duu gairebé una dècada controlant.

Res pot fer-se si no s'aposta per una modificació de l'estructura universitària que aïlli als centres d'ensenyament superior de la influència empresarial. El problema és que els òrgans amb competència per a això (els estats, les pròpies universitats i, en alguns casos les entitats infraestatals dotades de competència legislativa) estan per la labor contrària.

VI Després de la LOU què passa a la uni?

Com tots sabem, el PP va abandonar el govern després de les eleccions del 14 de març de 2004. En l'àmbit universitari havia sofert una enorme contestació en la promulgació de la LOU i el nou partit de govern, el PSOE, havia fet bandera de la retirada de la llei d'universitats conservadora, ficant-se a bona part del moviment estudiantil (potser a la part menys avisada) en la butxaca.

La nova ministra d'educació, María Jesús Sansegundo, viceirectora de la Universitat Carlos III de Madrid (la més entusiasta de les madrilenyes en el que a Bolonya es refereix) havia demostrat, des d'aquest lloc i en la seva docència com catedràtica d'Economia en la branca de l'Economia de l'Educació la seva estima pel EEES i la seva opinió de la necessitat de mercantilitzar l'educació universitària (més en l'àmbit intern, és a dir, fomentar la competència entre alumnes i responsabilitzar a aquests del pagament de la seva carrera) per a millorar l'eficiència del sistema. No va ser un nomenament que alegrés als defensors de l'educació com dret.

El govern es va afanyar (per mitjà del decret-llei, norma amb rang de llei que pot emetre l'executiu amb caràcter d'urgència sense necessitat que passi per la discussió del Congrés dels Diputats) a suprimir (de forma provisional, fins que aparegués la nova llei d'universitats) la possibilitat que les universitats establissin una prova d'accés per als batxillers que ja haguessin superat la prova de general que permet incorporar-se als estudis universitaris (el cridat sistema de doble selectivitat o revàlida), un dels punts més conflictius de la LOU. La resta, es va dir, es deixava per a fer una posterior valoració, prèvia consulta a tots els sectors implicats en la universitat, per a redactar una bona llei. Però havia una cosa que era urgent: l'adaptació dels títols al EEES, és a dir, la modificació del sistema de diplomatures-llicenciatures i la seva substitució pel de grau-postgrau. Això pot fer-se, gràcies a l'habilitació de l'article 88 de la LOU del PP, sense necessitat de contar amb un acord en el Congrés dels Diputats (com ja hem dit). Així doncs, el govern va dictar, a principis de 2005, els reials-decrets 55 i 56/2005, de grau i postgrau respectivament.

Un reial-decret és una norma dictada pel govern sense necessitat de ser aprovada prèviament pel congrés dels Diputats. Solen ser normes tècniques que desenvolupin disposicions legals prèvies menys concretes, però això no es compleix en aquest cas. Estem davant una autèntica reforma d'una Llei Orgànica feta unilateralment pel govern, com en els millors temps de les dictadures feixistes. Tot això ho permet l'article 88 de la

LOU, que el PSOE no vol derogar. El Govern podrà seguir dictant per si sol normes obligatòries en matèria d'estructura dels estudis universitaris mentre aquest article segueixi en vigor.

Aquestes dues normes estableixen plenament el sistema bolonyès de cicles. Ja serà conegut per tots el trinomi grau-màster-doctorat. No s'estableix fermament si els estudis de grau duraran tres o quatre anys (sembla que depèn del cas, doncs es parla de 180 a 240 crèdits). Es parla de "preus públics"; en l'article 4 del decret de graus, però sempre en funció del disposat per les Comunitats Autònomes en el marc de les seves competències i amb un perill afegit: la remissió a l'article 81 de la LOU, que estableix que els preus dels títols propis o cursos d'especialització haurien de ser fixats pels Consells Socials (un màster és un curs d'especialització). Podent entrar més en els decrets de grau i postgrau, és necessari assenyalar el problema de les dates: el 1 d'octubre de 2007 ja ha d'estar preparat el catàleg de títols que han de començar a aplicar-se per a arribar a la data apocalíptica del 2010 plenament immersors en el EEES.

Tot això en un marc d'obscurantisme, sense que la gent sàpiga el que està passant realment amb les seves carreres. A algú no li interessa donar llum i taquígrafs al procés, pretenen que passi d'amagatons i que quan ens vulguem adonar ja estiguem en el mateix ull de l'huracà. VII El futur: La LOU que ve i el 2007. El PSOE sembla haver-se decidit a reformar la LOU després d'un parell d'anys sense fer-li massa cas. Ha aparegut ja un esborrany que sembla serà aprovat en breu en el Consell de Ministres, ja que la ministra Sansegundo ha promès que es discutirà a l'abril en el Congrés dels Diputats. Vegem doncs, què es modifica i què roman de la injuriada LOU del Pàg. Els Consells Socials veurien augmentades i concretades les seves capacitats d'actuació, han d'aprovar un Pla d'actuacions anual en l'àmbit del finançament privat de la universitat. L'únic canvi és que els rectors es reserven la capacitat de nomenar ells a un terç dels membres dels CS, amb l'obligatòria presència de membres d'associacions empresarials (això ni tan sols estava expressament en la llei del PP, encara que es donava per descomptat).

Per altra banda la manera d'elecció del rector (que en la LOU corria a càrrec de tota la comunitat universitària, si bé amb un vot ponderat que afavoria clarament al cos de catedràtics) es deixa a càrrec d'una Llei Autònoma o dels propis reglaments de cada universitat on l'anterior no existeixi. Típicament serà el Claustre l'elector, on els equips dirigents tenen més capacitat de control, si cap. A més se suprimeixen les Juntes Consultives (suposem que per a consultar ja estan els Consells Socials).

Comptat i debatut (es podria dir molt més) el canvi fonamental és un augment dels poders dels rectors (que alguns semblen confondre amb l'autonomia universitària) i un finançament del sector privat en la universitat (el que plenament respon a les exigències de la Declaració de Bolonya). Pràcticament tot la resta es queda igual. A algú més que a mi se li està quedant cara de ximple? I després d'aprovada aquesta Llei Orgànica (la

qual cosa haurà de ser fet amb el suport de la majoria absoluta del Congrés dels Diputats, que el PSOE solament no té) vindrà l'any 2007. L'any promet ser calent: s'aprovarà el catàleg de títols, seguiran sortint notícies explosives (per a exercir l'advocacia serà necessari fer un màster) i serà l'any de la lluita. Aquí i en els vint-i-nou països del EEES. La pilota està en la nostra teulada.

De nosaltres depèn.

Document realitzat per la A.O. Carlos Marx: felicitacions, suggeriments crítics i amenaces a carlosmarxuc3m@yahoo.es i en la nostra web carlosmarx.org